Dana-Luminița Teleoacă

PARTICULARITĂȚI ALE LIMBAJULUI BISERICESC (ACTUAL)

1. LIMBA TEXTULUI BISERICESC: ESTE NEVOIE DE O INIȚIERE APARTE PENTRU A FI ÎNȚELEASĂ?

Limbajul bisericesc, aşa cum se actualizează acesta într-o limbă, în speță în limba română, nu este o... altă limbă (decât româna), nu este o... limbă... străină, aceasta în pofida faptului că acest limbaj prezintă o individualitate clar marcată între varietățile diastratice şi diafazice ale unei limbi şi, asemenea oricărui domeniu specializat, dispune de o terminologie proprie. Este un discurs întreținut de o categorie aparte de emițători şi de receptori, în condițiile valorificării specifice a anumitor funcții lingvistice, între care se evidențiază o funcție cu totul deosebită, pe care am denumit-o (v. Teleoacă 2016b: 52 *sq.*)[1] funcție *liturgico-teologică*[2]; este acea funcție care se precizează în relație cu dimensiunea *sistemică* a discursului religios[3], un discurs care afirmă cuvântul fertil, viu, eficace, apt să instituie o „modificare contextuală”[4], mijlocită prin puterea Duhului Sfânt. Specificitatea acestui discurs este definită în literatura de specialitate inclusiv în relație cu obiectul cunoaşterii (Dumnezeu) şi cu finalitatea acestei cunoaşteri, aşa-numita „țintă ilocutorie” (mântuirea credinciosului). Se discută, de asemenea pe bună dreptate, despre un „loc social”[5] aparte, în cazul de față spațiul Bisericii, ca spațiu al separării de lume şi de lumesc, de fapt, acel context fundamental al actualizării unui dialog specific, anume între credincios şi Divinitate. Prin urmare, este vorba despre o *comunicare*

[1] O formulă similară apare şi la Maria Ivăniş-Frențiu (2001: 127 şi *passim*).

[2] Funcție impropriu desemnată la unii autori (v., de ex., Jakobson–Halle 1956: 78) prin sintagma *funcție magică* sau *incantatorie*.

[3] Acest tip de dimensiune vizează *organizarea semnelor* ca mijloc de producere a unei acțiuni, prezentând mai exact relevanță din perspectiva *mizei pragmatice* pe care o presupune un discurs (v., de ex., Morris (1946/2003: 146 *sqq*.). În context religios, această *miză pragmatică* este o *miză de natură spiritual-afectivă*, fiind definibilă în termenii *credinței*, cu darul de a influența eficacitatea unui act performat.

[4] Conceptul este definit în literatura de specialitate (v., de ex., Sperber–Wilson 1989: 123 sq.) în relație cu *relevanța* (*pertinența*) unui anumit mesaj: cu cât informațiile pe care le aduce un enunț conduc la o *modificare a contextului*, cu atât acest enunț este mai *relevant/pertinent*. Particularizând discuția la aria discursivă religioasă, putem afirma că „modificarea contextuală” corespunde unei „ieşiri din mundan” a subiectului uman, grație instituirii şi menținerii dialogului cu planul sacru, condiție a realizării plenitudinii umane. În acest context, relevanța/pertinența cuvintelor va fi direct proporțională cu efectul perlocuționar produs de acestea asupra interlocutorului (divin).

[5] Sintagma apare, de pildă, la Maingueneau (1996: 43 sqq.).

LR, LXVI, nr. 4, p. 527–540, Bucureşti, 2017

BDD-A28119 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

de tip instituționalizat, impusă şi dirijată de un for dotat cu autoritate şi putere de decizie (Biserica), enunțurile performate într-un astfel de loc social fiind expresia unor acte de limbaj speciale (v., de exemplu, actul confesiunii/al mărturisirii, al penitenței etc.). În acest context, conservatorismul – trăsătură fundamentală a discursului bisericesc, în măsura în care acesta oferă garanția prezervării nealterate a adevărului originar – relevă afinitatea funciară a textului religios cu zona arhetipalului. Astfel, *propensiunea către* '*arhaic*' *a definit literatura bisericească încă de la începuturile ființării sale*: operele patristice, de pildă, şi-au asumat şi au promovat acest tip de discurs, în pofida acuzațiilor vizând caracterul criptic şi înapoierea culturală (Gordon 2012; v. şi Teleoacă 2017: 388 sq.).

Toate particularitățile prezentate mai sus nu constituie însă argumente că limbajul bisericesc (românesc) ar fi o altă limbă decât româna[6] sau un cod semiotic esoteric[7] a cărui descifrare ar fi condiționată de o inițiere extrem de riguroasă, costisitoare, în orice caz neaflată la îndemâna oricui. Acest tip de prejudecată se poate însă impune la un moment dat, în condițiile unei educații total areligioase, prin care subiectul uman este privat de interacțiunea elementară cu realitatea extramundană. În acest context este de înțeles, fie şi parțial, reticența pe care o va manifesta un astfel de subiect, care, pus în fața textului bisericesc, foarte probabil se va eschiva, optând pentru „neînțelegere". În mod cert cu totul alta va fi atitudinea cuiva deprins (în familie) încă de la o vârstă fragedă cu această realitate, în speță atitudinea unui copil căruia i s-a insuflat... în timp util „sentimentul Bisericii", „sentimentul de Dumnezeu", nevoia matricială a omului de Divinitate. În consecință, am putea spune că, dacă admitem, totuşi, o „inițiere", aceasta nu se va defini câtuşi de puțin în termeni savanți, complicați, procesul inițiator declanşându-se intuitiv în momentul în care se va manifesta minima disponibilitate de a intra în contact cu Dumnezeu. Făcând această afirmație, avem în vedere faptul că fiecare dintre noi este dotat cu acele structuri afectiv-cognitive, care, într-un context adecvat, vor ieşi din latență, orientându-ne în mod necesar spre Divinitate. Desigur, acest tip de disponibilitate se poate educa (ulterior) prin străduania constantă de a participa la slujbele religioase, cel puțin în perioadele cele mai importante (marcate) ale anului, context care, indubitabil, are darul de a-l familiariza pe enoriaş cu o serie de adevăruri şi învățături religioase (creştin-ortodoxe), inclusiv cu o terminologie specifică. Aşa petrecându-se lucrurile, foarte probabil şi contactul

[6] În realitate, limbajul bisericesc (actual) reprezintă nu o limbă distinctă, ci doar o *variantă literară a românei, în speță a românei actuale,* care poate fi circumscrisă, alături de *varianta literară laică/profană* diasistemului uneia şi aceleiaşi limbi, româna (Chivu 1995, 1997; Neculai-Stănică 2009; Teleoacă 2017).

[7] Limbajul bisericesc nu-şi propune nici explicit, nici implicit codificarea conținuturilor sale. O astfel de finalitate ar veni, de altfel, în contradicție flagrantă cu obiectivul fundamental al unui discurs elaborat sub auspicii religioase: „Conceput astfel – ca un mesaj venit, prin revelație, dinspre Dumnezeu către om –, textul sacru (în ansamblul său) nu are cum să fie un text esoteric, ermetic, obscur, căci aceasta ar contraveni obiectivului său principal, anume acela de a-l pune pe muritor în relație/comuniune cu dimensiunea transcendentală" (Teleoacă 2016b: 254).

BDD-A28119 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

ulterior al unui subiect uman cu textul scris (să presupunem, cu textul biblic evanghelic) se va desfăşura în condiții superioare de receptare, iar vehicularea în economia textului bisericesc, de pildă, a unui fond lexico-semantic arhaic nu va putea constitui un obstacol suficient de puternic pentru a descuraja tentativele în acest sens şi pentru a susține, implicit, „argumentul neînțelegerii".

2. CUM SE POATE REÎNNOI UN LIMBAJ ANCORAT ÎNTR-O TRADIȚIE DE 2000 DE ANI?

Preocuparea pentru reînnoirea limbajului bisericesc nu este străină nici mediului confesional ortodox, în acest sens în textele de învățătură creştină ortodoxă (aşa-numitele catehisme), de pildă, precizându-se adesea explicit faptul că 'Tradiția', în înțelesul creştin, nu înseamnă „încremenire în forme moarte omeneşti", ci „numai păstrarea nestricată (nealterată, n.n.) a adevărului Descoperirii dumnezeieşti" (ÎCO 1992: 35).

Problema raportului dintre 'tradiție' şi 'inovație' se pune în termeni specifici când este vorba despre textul religios (*vs*. textul laic), un text prin excelență conservator. În acest caz nu este uşor de găsit *proporția justă* între *conservatorism* (arhaicitate, respectare a dogmei şi a unei terminologii specifice, riguroase), pe de o parte, şi *inovație,* apropierea de stiluri moderne ale limbii, accesibilitate, pe de altă parte. În opinia unor specialişti în domeniu (v., de ex., Zafiu 2001) – şi am subscris şi noi la acest tip de valorizare –, apropierea de limbajul filosofiei şi al literaturii, chiar de un anume registru al spontaneității colocviale ar putea garanta succesul inovației în textul bisericesc[8], prin opoziție cu eventualele „asocieri" realizate cu limbajul politic, ştiințific, al sociologiei sau al presei).

În niciun caz această „împrospătare" nu se cuvine a se fonda pe o modernizare forțată, stridentă, „cu orice preț", în care neologismul să fie supralicitat. Am avut, de altfel, ocazia de a investiga astfel de aspecte în studii comparative dedicate textului bisericesc ortodox *vs*. heterodox, în speță catolic şi protestant[9]. Astfel, o valorificare fără discernământ a neologismului nu antrenează, de regulă, doar consecințe în plan pur lexical, ci inclusiv la nivel stilistic (v. fenomenele de discontinuitate stilistică: apariția unui stil hibrid, de pildă, intruziunea unui stil arid oficial sau a unui stil hilar publicistic în spațiul poetic al psalmului sau/şi al rugăciunii creştine), uneori fiind afectat chiar nivelul conceptual. În acest context, trebuie spus că unele neologisme prezintă o încărcătură laică foarte pregnantă (v., de ex., *spirit*,

[8] Un exemplu elocvent în acest sens l-ar putea constitui, în opinia Rodicăi Zafiu (2001), scrierile lui Nicolae Steinhardt. Am aminti în acelaşi sens şi felul în care Bartolomeu Anania a înțeles acest posibil proces de împrospătare a limbii textului bisericesc în contextul versiunii biblice din 2001, diortosită după *Septuaginta*, deşi – aşa cum se ştie – au fost voci care au reproşat acestei versiuni o excesivă poetizare.

[9] V., de ex., Teleoacă 2012a; id., 2014a; id. 2014b ş.a.

BDD-A28119 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

prin raportare la *duh*, *a spiritualiza,* prin comparație cu *a înduhovici*, *adorabil* față de *slăvit*; *salvator* față de *izbăvitor/mântuitor* ș.a.m.d.), în consecință acestea fiind puțin adecvate într-un discurs cum este cel religios. Alte neologisme sunt pompoase, emfatice; de pildă, într-un text catolic de rugăciuni (v. Rug. 1987: 111) preotul este desemnat drept *conducătorul vizibil* (de unde s-ar putea deduce că Dumnezeu este *conducătorul... invizibil*), când foarte firesc s-ar fi putut opta pentru participiul adjectival *văzut* [= *de pe pământ vs*. *nevăzut* = *din cer*(*uri*)]. Apelul la neologism este responsabil şi de unele improprietăți semantice. De exemplu, noțiunea de 'nelegiuiți'/'călcători de lege' este redată într-o versiune psalmică heterodoxă (text protestant) prin *cei aroganți* (v. Teleoacă 2016b: 377). Într-un text catolic de rugăciune *ofertă* este utilizat pentru *ofrandă* (INM 2006: 29, 30 şi *passim*, *apud* Teleoacă 2016b: 460). Concluzia care se impune este că neologismul se cuvine a fi introdus cu măsură şi discernământ în textul bisericesc, în condițiile cunoaşterii corecte a semnificației acestuia, dar şi ale adecvării stilistice.

În aceeaşi ordine de idei, renunțarea la unele arhaisme – şi trebuie spus că fiecare epocă a avut propria doză de debarasare de arhaisme: limba textului bisericesc (ortodox) actual nu mai este, fără îndoială, limba textului bisericesc din sec. al XVI-lea, nici măcar din sec. al XIX-lea – ar putea fi compensată nu prin substituirea arhaismelor lexicale şi semantice în mod imperios cu neologisme (stridente), ci pur şi simplu cu termeni şi sensuri ale limbii române literare actuale. Am discutat de altfel pe larg acest tip de *dinamicitate lingvistică* inclusiv în contextul unui studiu comparativ dedicat inovațiilor din textul psalmic ortodox modern şi versiunea corespunzătoare inclusă în *Biblia de la Bucureşti* (v. Teleoacă 2014b).

În lumina observaților formulate, orice proces de „împrospătare" va fi unul autentic în condițiile în care operația respectivă va putea fi definită în termenii unui demers de *construcție* a discursului în discuție, va însemna, mai exact, realizarea unui *edificiu cultural*, care să fie relevant pentru *identitatea* şi *rosturile* unui text primar, asumat şi reprodus printr-un text secund, în condițiile nedeturnării celui dintâi de la *finalitatea specifică*[10]. Vorbind despre un text bisericesc, atunci identitatea acestuia se va declina în termeni de „arhaic, monumentalitate, necesitatea de a păstra distanța față de vorbirea curentă/banală, clişeizată, fără a pierde însă capacitatea de comunicare şi de implicare afectivă, emoțională; dorința de a echilibra tradiția şi modernitatea, sacralitatea şi accesibilitatea" (Zafiu 2001: 163). Mai mult, când textul bisericesc este unul estetic (cf., de ex., poemul psalmic), ignorarea unor funcții cum sunt funcția *poetică* sau cea *expresivă* este susceptibilă de a se solda cu „efecte" care pun sub semnul întrebării statutul discursului respectiv.

La antipod, *deconstrucția* („falsa împrospătare") va putea fi admisă în toate situațiile în care textul, în calitate de *érgon* („rezultat" al acelei *enérgeia*, în

[10] În acest context, nu trebuie să uităm că textul bisericesc, versiunile româneşti, ca, de altfel, şi versiunile în alte limbi romanice şi, în general, în limbile moderne ale lumii sunt expresia unei literaturi de gradul II, în consecință impunându-se conformitatea acestora cu originalul.

BDD-A28119 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

terminologie aristotelică), va reprezenta *altceva* decât textul-model, ajungându-se astfel la o substituire a *identității* prin *alteritate*, aspect ce pare să indice o *criză* la nivel cultural-spiritual şi chiar moral.

3. PROCESUL DE „LEMNIFICARE" A LIMBII (ÎN CONTEXT BISERICESC)

Aşa cum se ştie, *limba de lemn* este o sintagmă care evocă acel tip de exprimare (orală sau scrisă) uzată, tocită, încremenită şi inexpresivă, dominată de formule (clişee lingvistice) „obosite" şi „prăfuite". Este un limbaj desemantizat, perfect ilustrativ pentru sucombarea conținutului sub imperiul formelor[11], o manieră de a spune extrem de puțin prin apelul la cuvinte multe şi goale de sens. În acest tip de discurs, vorbitorul este... absent, microfonul devorându-l pe orator (Pleşu 1996: 324 sq.).

Conceptul şi sintagma aferentă au fost utilizate pentru prima dată în anii '70 ai secolului trecut, impunându-se în deceniul imediat următor grație lucrărilor în domeniu ale franțuzoaicei Françoise Thom, istoric şi sovietolog, mai ales după ce aceasta a publicat volumul *La langue de bois* (Juillard, 1987), dedicat analizei tipului de discurs comunist. În lucrarea citată, autoarea insistă asupra finalității limbajului de lemn în perioada comunistă, rezumabilă în termenii creării impresiei de comunicare între putere şi popor, în realitate urmărindu-se mascarea realităților şi aducerea la un numitor comun a subiecților umani, coborâți de la condiția de persoană la aceea de individ. Acest tip de discurs, absolut obscur, eludând cu orice preț transparența, este susceptibil de a deveni instrument redutabil al manipulării. În acest context, omul – redus, cum spuneam, la condiția de individ – se definește ca *homo sacer*, la filosoful italian Giorgio Agamben[12], „omul blestemat", „obiect docil în mâna suveranului", oricând anihilabil. Şi în limba română, limbajul de lemn este o moştenire din perioada comunistă, care în prezent continuă să îmbrace noi forme, sub influența limbajului politicienilor, dar şi a mass-mediei, care – fie din lipsă de profesionalism, fie din dorința de manipulare – acordă o atenție mult prea mică formei în care sunt exprimate şi transmise mesajele (ştiri, evenimente, reportaje, interviuri etc.). În etapa actuală, aglomerarea nejustificată de anglicisme/ barbarisme (cf., de ex., *a se focusa*, utilizat în loc de *a se concentra*, *a implementa* în loc de *a executa/a face*, *a fi determinat în a face ceva* în loc de *a fi hotărât*, *job* în loc de *serviciu*, *deadline* în loc de *termen limită*, *agreement* în loc de *înțelegere/ acceptare* ş.a.m.d.) devine adesea sursă a limbii de lemn.

Aşa cum se poate înțelege (inclusiv) din precizările de mai sus, limba de lemn nu este apanajul exclusiv al regimurilor totalitare, nici al arealului politic. Astfel, toți specialiştii într-un domeniu – medicii, jurişții, militarii, preoții, filosofii etc. –

[11] Or, funciar, omul are nevoie vitală de sens.
[12] V. Giorgio Agamben, *Homo sacer. Il potere sovrano e la nuda vita*, Torino, Einaudi, 1995.

BDD-A28119 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

au limba lor de lemn. Aici intervine însă o diferență majoră, având în vedere, pe de o parte, că respectivele jargoane specializate înseamnă ceva, cel puțin pentru cei inițiați (în domeniul respectiv), pe de altă parte (și în mod implicit), faptul că aceste limbaje specializate nu sunt dezinformatoare (în consecință, nici manipulatoare) nici pentru cei care le înțeleg, nici pentru cei care nu le înțeleg.

Ne propunem în continuare să discutăm câțiva dintre factorii cei mai incriminați în apariția unei limbi de lemn, încercând o particularizare a acestei abordări la câmpul discursiv religios.

3.1. VALORIFICAREA UNOR CONSTRUCȚII GOALE DE CONȚINUT (CU RELEVANȚĂ SEMNIFICATIVĂ MINIMĂ)

Impresia aceasta de „bombastic" (emfatic, pretențios), responsabil în ultimă instanță de „golirea de conținut", poate fi întreținută inclusiv de valorificarea unor *tipare tautologice*, în limitele cărora se juxtapun sau (cel mai adesea) se coordonează două şi chiar mai multe cuvinte sinonimice. În ceea ce priveşte textul bisericesc, aşa cum am avut de altfel ocazia de a constata şi cu alte ocazii (v., de ex., Teleoacă 2017: 71 sqq.), construcțiile tautologice, rezultate din coordonarea sau juxtapunerea a doi/mai mulți termeni echivalenți semantic, îşi au adesea obârşia în limba originalului care a stat la baza versiunilor bisericeşti moderne (v. şi Munteanu 2008: 66 sq.). Problema este aprofundată de Gafton–Milică (2012: 156 sqq.) în special cu referire la texte bisericeşti circumscrise cronologic etapei arhaice a românei, etapă care pune probleme specifice, având în vedere „sărăcia limbii şi insuficiența termenilor necesari prin care să se numească noțiuni apropiate şi care să servească operării unor distincții fine" (id., *ibid*., 159). Acest aspect este responsabil, cel puțin în unele situații discursive, de generarea unor *structuri tautologice propriu-zise, fără acoperire în original*. Se pare că unele construcții de acest gen chiar au fost preluate ca atare, mai exact fără discernământul necesar, în versiunile moderne ale diferitelor tipuri de texte bisericeşti (v., în acelaşi sens, şi Gafton 2005: 192–199). Acestea ar putea reprezenta situații condamnabile din perspectiva cultivării unei limbi fireşti, aptă să vehiculeze un anume mesaj care să nu sucombe sub imperiul formei, în cazul de față, sub imperiul structurilor puternic redundante. Totuşi, o analiză obiectivă a unor astfel de „redundanțe" (v., de ex., în manualul catihetic ortodox, *ocupațiile şi îndeletnicirile*, *cinstea şi slava, râvna şi sârguința*, *apăsarea şi exploatarea* ş.a.) nu va putea face abstracție (nici) de dimensiunea stilistică, mai exact de circumscrierea stilistică a textului elaborat sub auspicii religioase/bisericeşti, un text cu o retoricitate aparte, valorificată adesea (în special, dar deloc exclusiv, într-un text cum este catehismul) în scop didactic (cf. obiectivul *docere et persuadere*). De altfel, în bibliografia de specialitate, tiparele redundante ocurente în economia unui discurs religios sunt înțelese în relație (inclusiv) cu una dintre particularitățile definitorii ale stilului bisericesc, aşa-numita „insistență prin repetare" (Seche 1967: 108 sqq.), din această perspectivă impunându-se o valorizare aparte a acestora, în speță prin

BDD-A28119 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

raportare la aria discursivă laică. De fapt, acest tip de sintaxă capătă acoperire, cel puțin într-o anumită măsură, în virtutea abolirii „normelor congruenței" şi a proclamării „normelor adecvării" (cf. Coşeriu 1994: 36), textul bisericesc fiind posesorul unui *arsenal lingvistic propriu, particularizat*, în ultimă instanță *adecvat* (la specificul său comunicativ).

3.2. SUPRALICITAREA MIJLOACELOR LINGVISTICE CARE SERVESC LA ACCENTUAREA OBLIGATIVITĂȚII ŞI A PROCEDEELOR DE MARCARE A UNUI ADEVĂR ÎN MOD ABSOLUTIST

În arie discursivă politică ar fi vorba, fără îndoială, despre unelte lingvistice emblematice prin excelență pentru un demers manipulator. Astfel de structuri injonctive/prescriptive sunt valorificate şi în economia discursului religios, însă finalitatea este, cel mai adesea, alta. Aşa cum arătam (v. Teleoacă 2016b: 45 sqq.), unele subtipuri discursive religioase sunt definibile drept texte predominant *prescriptiv-injonctive*, funcționalitate întărită, desigur, de statutul comunicării de tip *instituționalizat* din cadrul Bisericii, mai exact, o comunicare impusă şi dirijată de un for dotat cu autoritate şi putere de decizie. În textul liturgic, de pildă, *prescripția* se plasează sub semnul lui *trebuie*, verb exprimat explicit în text sau doar subînțeles contextual. Indicativul prezent la care apar verbele din liturghier (în secvențele care indică modul de desfăşurare a slujbei liturgice) are, din punct de vedere pragmatic, valoare imperativ-prescriptivă. Corespondentele nominale ale vb. *a trebui* sunt substantivele *datorie* şi *grijă* (adesea, coordonate copulativ, într-un tipar retoric specific textului bisericesc), deosebit de frecvente în manualul de învățătură creştină, alt tip de scriere bisericească în care se actualizează adesea un discurs cu evident caracter *normativ-prescriptiv.* Enunțurile „absolutiste" (cf., de ex., „Descoperirea dumnezeiască nu greşeşte şi nu înşală *niciodată* (s.n.), fiind garantată de Dumnezeu Însuşi", ÎCO 1992:10; „[Învățătura creştină e socotită drept *cea mai înaltă treaptă* (s.n.) a credinței] pentru că învățătura creştină a fost dată de Însuşi Fiul lui Dumnezeu întrupat", *ibid*., 15 ş.a.) au acoperire din perspectivă dogmatică, în acest context un epitet precum *absolutist* impunându-se a fi reconsiderat. O observație similară este valabilă şi cu privire la textul liturgic, în economia căruia tiparele prescriptive şi injonctive nu au nimic a face cu demersul manipulator, acestea dovedindu-şi relevanța din perspectiva săvârşirii corecte a ritualului liturgic, mai exact în conformitate cu adevărurile stabilite de Biserică, pornind de la revelația divină.

O situație aparte prezintă cuvântările religioase *apologetice*, care au drept scop inducerea unei atitudini *hegemonice* față de alte comunități religioase de confesiuni diferite sau necreştine[13]. Hegemonia se manifestă atunci când este accentuată tentația puterii ideologice a unei confesiuni în raport cu celelalte, prin marcarea, de

[13] În literatura de specialitate contemporană, noțiunea de 'discurs hegemonic' este un atribut al *politicului*, fiind definită ca discurs al puterii.

BDD-A28119 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

exemplu, a distincției ‘ortodox/eretic/heterodox’, prin acest tip de atitudine discursul religios încetând a mai fi doar un discurs *identitar* (Neamțu 2008: 21). Aşa cum arată Obreja Răducănescu (2011: 329–334), în astfel de cazuri oratorul nu-şi mai focalizează atenția propriu-zis pe receptor, ci el vizează în special *discreditarea* celorlalte culte religioase, în consecință discursul religios hegemonic aducând în scenă un *conflict doctrinar* în care se urmăreşte recunoaşterea de către receptor a monopolului asupra adevărului teologic. În acest context, discursul respectiv va recurge aproape inevitabil (şi) la o serie de formule stereotipe, la clişee etc., aspecte care tind să devină mărci ale unui cod lingvistic „de lemn”.

3.3. PROMOVAREA UNEI LIMBI „ÎNCREMENITE”

Am abordat, cel puțin parțial, această chestiune, în contextul în care am discutat problema împrospătării/înnoirii lingvistice a textului bisericesc şi, implicit, a unei dinamicități specifice acestui tip discursiv (cf. *supra*, **2**). Şi, totuşi, în cazul textului bisericesc, putem admite uneori, aparent paradoxal, o încremenire... necesară, legitimabilă dogmatic sau/şi stilistic. Am putea argumenta acest aspect referindu-ne la o figură stilistică pusă adesea în literatura de specialitate în relație cu procesul de „lemnificare” a limbii, anume *epitetul*. Aşa cum am avut ocazia de a constata (v. Teleoacă 2016b: 160–170), epitetul este una dintre figurile stilistice frecvent valorificate în manualul catihetic, acesta definindu-se într-o serie de situații drept epitet *tehnic*, circumscris *terminologic*[14], mai exact o structură figurativă cu *funcție gnoseologică* în context religios (v., de ex., *plan* ***dumnezeisc***; *har* ***dumnezeiesc***; *tron* ***dumnezeiesc***; *păcat* ***strămoşesc***; *Biserica* ***luptătoare*** vs. *Biserica* ***biruitoare***; *Biserica* ***apostolească*** ş.a.). În acest context, impresia de „limbă încremenită” este generată inclusiv de circulația unor astfel de sintagme în general în literatura bisericească, iar nu într-un singur tip de scriere bisericească[15]. Desigur, aspectul se cuvine a fi înțeles în relație cu *intertextualitatea* pregnantă a spațiului discursiv religios, la rândul său tributară *dogmatismului*[16] textului religios. În acelaşi timp, aşa cum remarcam deja, textul bisericesc elaborat într-o limbă modernă se impune a fi privit prin raportare la un model, în consecință cel dintâi fiind expresia unei literaturi de gradul II; aceasta presupune din start o libertate limitată şi, implicit, un previzibil al asocierilor, chiar o... „încremenire”... necesară. Făcând această observație, avem în vedere nivelul conceptual (al semnificației), dar şi – cel puțin într-o anumită măsură – nivelul formal. Un exemplu ilustrativ l-ar putea constitui categoria numeroaselor derivate (adjectivale) negative cu pref. *ne-*, încă pregnant valorificate

[14] Aşa cum se ştie, crearea unui aparat terminologic aferent unui anumit domeniu semantico-onomasiologic antrenează în mod aproape inevitabil şi vehicularea unei „limbi de lemn”.

[15] Rezultă astfel o unitate stilistică particulară, un tip aparte de ‘discurs repetat’, definibil în alți termeni decât cei ai limbii de lemn.

[16] Utilizând acest termen, nu-i atribuim nicidecum o accepție negativă (cf., în acest sens, *dogma* [orig.] „ceea ce este bun”; „adevăr religios stabilit de Biserică pe temeiul revelației divine”).

BDD-A28119 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

în textul rugăciunii creştine, în speță ortodoxe (cf., de ex., derivate negative ca: *negreşelnic, neprihănit, neapropiat, neînserat, nestricăcios, nefățarnic* ş.a., atestate de noi în două culegeri contemporane de rugăciuni, Rug. 1987 şi Rug. 2004). Tiparul a fost preluat ca atare din modelul avut la dispoziție (adesea, un model slavon sau/şi grecesc), în situații speciale (v. cazul textului biblic veterostestamentar) acesta evocând tiparul din originalul ebraic. Însă, în cazuri de acest gen avem a face atât cu o *continuitate lingvistică*, cât cu una *stilistică*, apelul la astfel de derivate negative fiind ilustrativ pentru opțiunea de exprimare mai atenuată (*litotică*) a anumitor conținuturi, în speță negative, în unele situații, de exemplu în cadrul discursiv al rugăciunii creştine, valorificarea acestui procedeu lexical-discursiv fiind pusă în slujba articulării unei *strategii a smereniei orantului creştin*, în dialogul cu Divinitatea (v. Teleoacă 2016a: 409–420). Cu alte cuvinte, nu este vorba despre o chestiune pur... lingvistică (lexicală), în ultimă instanță o chestiune formală (= de formare a unui cuvânt prin calchiere a unei structuri cu prefix negativ), perpetuarea acestui tip de derivate până în contemporaneitate făcându-se în baza unor resorturi mult mai profunde, care țin de *natura intrinsecă* a discursului religios. Aşa cum am arătat şi cu alte ocazii (v., de ex., Teleoacă 2012b), identificăm aici o concordanță aparte între o particularitate lingvistică şi profilul stilistic imanent textului bisericesc; în atari condiții, foarte probabil, particularitatea respectivă va perpetua în discursul religios (versiuni moderne) în virtutea conservatorismului lingvistic al textului bisericesc, dar şi, poate mai ales, având în vedere că aceasta este în deplină consonanță cu profilul stilistic al textului respectiv, susceptibil de a se defini drept profil identitar. Să facem un exercițiu de imaginație şi să... înlocuim în pasajele respective derivatele menționate în *ne-* prin sinonime nonnegative; atunci am avea *infailibil* pentru *negreşelnic, desăvârşit* pentru *neprihănit, îndepărtat* pentru *neapropiat, luminos* pentru *neînserat*, *etern/veşnic* pentru *nestricăcios*, *onest* pentru *nefățarnic*[17] ş.a.m.d. O concluzie obiectivă nu va putea decât să insiste asupra faptului că orice tentativă de împrospătare, de introducere a inovației se va impune a fi realizată cu maxim discernământ.

3.4. CODIFICAREA CONSTANTĂ A CONȚINUTULUI

Codificarea poate constitui, cel puțin uneori, o consecință a supralicitării tropilor[18], în aceste condiții expresia firească, transparentă (denotativă) nemaigăsindu-şi locul. Limbajul astfel rezultat, unul excesiv ornat, va constitui, fără

[17] Precizăm că (cvasi)echivalențele prezentate (cf., de ex., *desăvârşit/neprihănit*) nu sunt aleatorii, ci ele au putut fi identificate luând în considerare sensurile concrete lexicalizate (de un derivat negativ sau altul) într-un context (religios) bine definit şi care nu întotdeauna corespund unor relații sinonimice detectabile la nivelul unui vocabular... general. De altfel, o serie de (cvasi)sinonime de acest gen figurează ca atare în contexte paralele, ocurente în unele versiuni ale textului modern (ortodox sau/şi heterodox/catolic) de rugăciune.

[18] Ceea ce echivalează desigur cu valorificarea în exces a conotației, responsabilă de ambiguizarea/opacizarea mesajului.

BDD-A28119 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

îndoială, un alt exemplu elocvent pentru ceea ce înseamnă sucombarea conținutului sub imperiul formei. Deşi literatura bisericească include numeroase scrieri circumscrise codului textual estetic (v., de pildă, psalmii, textul evanghelic, textul de rugăciune creştină ş.a.), precum şi unele texte ştiințifice (didactice), cum este catehismul, care valorifică în demersul lor şi figuri stilistice[19], totuşi arealul discursiv religios nu poate fi dat ca exemplu pentru valorificarea în exces a tropilor. Ba dimpotrivă am putea spune că *figura stilistică semantică* reprezintă una dintre modalitățile fundamentale de accesibilizare a unui conținut. Observația este valabilă atât pentru scrierile poetice, cât şi pentru un text precum catehismul care prin definiție îşi propune să explice şi astfel să popularizeze învățătura creştină, iar nu s-o ermetizeze[20]. Ce-i drept, am admis, pe de altă parte, *o ambiguitate semantică particulară* care nu corespunde însă în niciun caz unei codificări intenționate, ci se cuvine a fi înțeleasă în relație cu obiectul de cunoaştere specific acestui discurs, anume realitatea transcendentală, dar şi cu capacitatea (semnificativă) limitată a instrumentului semiotic tipic uman (cuvântul sau gestul) de a acoperi sfera sacrului[21].

4. ÎN LOC DE CONCLUZII: ELEMENTE CARE POT FACE UN DISCURS (RELIGIOS) CONVINGĂTOR

Un discurs care se subordonează legilor *firescului* are toate şansele de a fi convingător. Este, de fapt, discursul acela care nu acaparează, mai exact nu înăbuşă, printr-o inflație verbală patologică[22], persoana, ci îi lasă loc acesteia să se manifeste cu adevărat democratic, îi dă dreptul la replică.

Discursul convingător este, în egală măsură, acel discurs care nu trezeşte suspiciunile interlocutorului, neîncrederea acestuia, discursul capabil nu doar să inițieze dialogul cu receptorul, ci în egală măsură să mențină interesul constant al acestuia pentru interacțiune. În această ordine de idei, în studiile de specialitate se vorbeşte în termenii eşecului *vs*. ai succesului comunicațional: cât de inteligent/cât de uman/cât de responsabil este (poate fi), în ultimă instanță, un anume enunțiator, astfel încât el să valorifice pozitiv cele două funcții speciale ale limbajului, funcția conativă şi funcția fatică?

Uneori, felul mult prea *didacticist şi autoritar* în care sunt făcute cunoscute anumite adevăruri/învățături are capacitatea de a influența mai puțin pozitiv receptarea

[19] Am vorbit în acest sens (v. Teleoacă 2016b: 119 sqq.) despre o retorică argumentativă-logică, dar şi despre o stilistică oratorică-afectivă.

[20] Cf. şi *supra*, **1**, observațiile formulate de noi.

[21] Cf. Teleoacă 2016b: 114, unde am vorbit despre o „reformulare discursivă imperfectă", care nu are însă nimic a face cu o eventuală strategie de... manipulare a receptorului.

[22] Definibilă ca un gen aparte de idolatrie, care apare atunci când enunțiatorul se minte de fapt pe sine, face concesii, trăind iluzia unei realități..., în realitate... falsă, el însuşi fiind subjugat (nu doar interlocutorul) de cuvântul decăzut de la rangul originar, aşa cum l-a creat Dumnezeu.

BDD-A28119 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

mesajului; v., de pildă, mizarea în exces pe enunțurile injonctive, poruncitoare, care îl sperie pe receptor, acesta simțindu-și libertatea periclitată. La antipod, transmiterea anumitor învățături într-o manieră subtilă, evocatoare, paşnică (v., în acest sens, apelul la *exemplu*, la *pildă*... etc.), este menită să câştige spontan adeziunea publicului.

Într-o serie de situații, *prolixitatea* poate reprezenta un obstacol în realizarea obiectivului *docere et persuadere*. Este ilustrativă în acest sens sintaxa extrem de greoaie, barocă (desigur, rod al transpunerii servile a unui tipar din originalul, cel mai adesea, slavon) a unor texte bisericeşti, în speță sintaxa rugăciunilor creştine ortodoxe, încă dominate de fenomenul sintactic al *dislocării*[23]. În schimb, nu deranjează câtuşi de puțin păstrarea unor tipare sintactice cu chiasm, mai ales în textele circumscrise ariei estetice a literaturii bisericeşti, unde, fără îndoială, astfel de construcții (arhaicizate) au un rol bine definit în crearea unei anumite simetrii şi, implicit, în generarea unei muzicalități specifice.

Un discurs (religios) are toate şansele de a fi persuasiv în condițiile în care acesta nu va intra în contradicție cu ținta ilocutorie specifică. În acest context, trebuie avută în vedere găsirea şi respectarea acelei juste proporții între arhaicitate şi modernitate, între religios/monumental şi laic/accesibil. Am văzut, de altfel, care pot fi consecințele unei modernizări excesive, cum neologismul se poate face responsabil de *desacralizarea*, dar şi de *depoetizarea*, în ultimă instanță de *deconstrucția* textului bisericesc. Or, în momentul în care deschidem o carte elaborată sub auspiciile religiosului, trebuie şi ne dorim să găsim acolo o realitate diferită de cea care ne caracterizează existența esențialmente mundană, pur lumească. Într-adevăr, fiecare epocă are gradul propriu de debarasare de arhaicitate (v., în acest sens, o serie de cercetări care au confirmat acest aspect, cu referire inclusiv la mediul confesional ortodox), ceea ce nu înseamnă că negreşit, într-un anume viitor, mai mult sau mai puțin îndepărtat, trebuie să ne aşteptăm inevitabil la o sincronizare absolută (desigur, facem abstracție de vocabularul terminologic) a limbii textului bisericesc cu varianta literară profană a românei. În acest context, *afinitatea matricială a discursului religios cu dimensiunea arhetipalului*, particularitate confirmată în mediu creştin încă de la primele scrieri ale Părinților Bisericii, ar putea constitui principalul argument[24].

În aceeaşi ordine de idei, dorim să evidențiem încă un aspect, relevant de asemenea pentru natura intrinsecă a textului religios, şi anume *o poeticitate aparte*, care nu constituie însă apanajul exclusiv al textelor poetice, ci *o trăsătură mai generală a textului bisericesc, văzut în ansamblu* (v., de pildă, valorificarea în manualul de învățătură creştină ortodoxă, un text bisericesc didactic, a unei retorici argumentative, dar a unei stilistici oratorice). Este, de fapt, acea poeticitate

[23] Problema aceasta nu se pune în cazul altor texte poetice religioase, de pildă în cazul textului psalmic, unde avem a face cu tipare sintactice relativ simple (construite adesea prin juxtapunere şi coordonare), expresie a unor structuri arhetipale vehiculate ca atare în originalul ebraic.

[24] În consecință, o justificare de genul „Iisus nu se exprima arhaic!" şi… subtextul: „De ce am face-o noi?!" îşi dovedeşte vulnerabilitatea.

BDD-A28119 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

reprezentând prin excelență opusul aridității, al expresiei uscate, moarte, care va putea fi evitată în primul rând prin conştientizarea cât mai profundă a faptului că *limba este o realitate dinamică* şi stă în puterea noastră să căutăm nuanțe, sensuri, contexte care să dea viața cuvintelor, să le „desprăfuiască". În acest context, sintagmei *cuvânt de lemn* i se va putea opune pe bună dreptate o alta, şi anume *cuvânt viu şi lucrător*.

BIBLIOGRAFIE

Surse

Carte de rugăciuni (ediția a VII-a), Bucureşti, Arhiepiscopia Romano-Catolică de Bucureşti, 1987 [Rug. 1987].

Carte de rugăciuni pentru trebuințele şi folosul creştinului ortodox, Tipărită cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul BOR, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al BOR, 2004 [Rug. 2004].

Inima neprihănită a Mariei (text tipărit cu aprobarea Pr. Ioan Ciuraru OFM Conv. Ministru Provincial), Culegere de rugăciuni tradusă de Pr. Gheorghe Antal, OFMConv., Roman, Editura Serafica, 2006 (Tit. orig. (ita): *A Gesù per mezzo di Maria*) [INM 2006].

Învățătură de credință creştină ortodoxă, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1992 [ÎCO 1992].

Lucrări de referință

Chivu 1995 = Gheorghe Chivu, „O variantă ignorată a românei literare moderne – limbajul bisericesc", în *Limba română*, XLIV, 9–12, p. 445–453.

Chivu 1997 = Gheorghe Chivu, *Civilizație şi cultură. Considerații asupra limbajului bisericesc actual*, Bucureşti, Editura Academiei Române (Conferințele Academiei Române).

Coşeriu 1994 = Eugeniu Coşeriu, *Lingvistica din perspectivă spațială şi antropologică. Trei studii* (cu o prefață de Silviu Berejan şi un punct de vedere editorial de Stelian Dumistrăcel), Chişinău, Editura Ştiința.

Gafton 2005 = Alexandru Gafton, *După Luther. Edificarea normei literare româneşti prin traduceri biblice*, Iaşi, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza".

Gafton–Milică 2012 = Alexandru Gafton, Ioan Milică, „Dubletele sinonimice în discursul religios", în *Analele Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi. Secțiunea IIIe. Lingvistică*, LVIII, Iaşi, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", p. 155–178.

Gordon 2012 = Octavian Gordon, *Despre limbajul bisericesc*. *Online*: ziarullumina.ro/despre-limbajul-bisericesc-74085.html (site consultat în ianuarie 2016).

Ivăniş-Frențiu 2001 = Maria Ivăniş-Frențiu, *Limba română şi limbajul rugăciunii. Limba română ca limbă liturgică*, Bucureşti, Editura Anastasia.

Jakobson–Halle 1956 = Roman Jakobson, Morris Halle, *Fondamentals of Language*, The Hague, Mouton & CO – 'S – Gravenhage.

Maingueneau 1996 = Dominique Maingueneau, *Les termes clés de l'analyse du discours*, Paris, Seuil, Collection Memo.

Morris 2003 = Charles Morris, *Fundamentele teoriei semnelor* (Traducere de Delia Marga), Cluj-Napoca, Editura Fundației pentru Studii Europene.

Munteanu 2008 = Eugen Munteanu, *Lexicologie biblică românească,* Bucureşti, Editura Humanitas.

Neamțu 2008 = Mihail Neamțu, „Antiteze", în *Canonul şi vestitorul Ortodoxiei*, nr. 6/45, iunie 2008, p. 21.

BDD-A28119 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

Neculai-Stănică 2009 = Manuela Neculai-Stănică, *Caracteristici lingvistice ale scrierilor religioase româneşti de rit apusean*, Universitatea din Bucureşti (teză de doctorat).
Obreja Răducănescu 2011 = Daniela Obreja Răducănescu, „Discursul religios – discurs specializat”, în Al. Gafton, Sorin Guia şi Ioan Milică (ed.), *Text şi discurs religios*, III, Iaşi, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, p. 329–334.
Pleşu 1996 = Andrei Pleşu, *Chipuri şi măşti ale tranziției*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1996.
Seche 1967 = Luiza Seche, „Juxtapunerea sinonimică în limba română”, în *Cercetări de lingvistică*, Cluj, nr. 1, p. 103–113.
Sperber–Wilson 1989 = Dan Sperber, Deirdre Wilson, 1989, *La pertinence. Communication et cognition*, Paris, Les Éditions de Minuit.
Teleoacă 2012a = Dana-Luminița Teleoacă, „Observații asupra vocabularului a două texte contemporane de rugăciune”, în *Lucrările celui de al patrulea Simpozion Internațional de Lingvistică* [*Convergențe lingvistice*], Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti, 2012, p. 267–276.
Teleoacă 2012b = Dana-Luminița Teleoacă, „Conservatisme et expressivité dans la littérature religieuse. Quelques repères dans la définition d'un style scientifique (didactique) au niveau religieux”, în *Biblicum Jassyense*, Iaşi, vol. 3/2012, p. 55–80.
Teleoacă 2014a = Dana-Luminița Teleoacă, „Inovația lexicală în textul biblic modern: 'construcție *vs*. deconstrucție', 'identitate *vs*. alteritate'” (II), în *Limba română*, 1–LXIII/, 2014, p. 82–96.
Teleoacă 2014b = Dana-Luminița Teleoacă, „Inovații lexicale în versiunea biblică modernă de cult ortodox (BO) în comparație cu *Biblia de la Bucureşti* (BB)”, în *Studii şi cercetări lingvistice*, 1–LXV, 2014, p. 23–44.
Teleoacă 2016a = Dana-Luminița Teleoacă, „Valori ale litotei în textul sacru”, în *Limba română*, LXV, 3/2016, p. 409-420.
Teleoacă 2016b = Dana-Luminița Teleoacă, *Limbajul bisericesc actual între tradiție şi modernitate. Literatura didactică şi literatura beletristică*, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti.
Teleoacă 2017 = Dana-Luminița Teleoacă, *Semiotica discursului bisericesc. Probleme de poetică, stilistică şi retorică*, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti.
Zafiu 2001 = Rodica Zafiu, „Arhaism şi inovație în limbajul religios”, în id., *Diversitate stilistică în româna actuală*, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti, p. 161–170.

QUELQUES PARTICULARITÉS DU LANGAGE ECCLÉSIASTIQUE (ACTUEL)

(Résumé)

Notre recherche traite y compris des aspects approfondis dans quelques-unes de nos contributions antérieures (voir, par exemple, le problème de l'innovation, plus exactement le rapport entre la tradition et l'innovation dans le champ discursif religieux; la nécessité d'une initiation qui permette le contact avec le texte religieux et d'autres encore), mais la partie la plus consistente de l'étude est dédiée à la question de *la spécificité du langage ecclésiastique*, considéré en relation avec *le processus de la lignification de la langue*. Nous avons discuté toute une série de facteurs, qui sont souvent incriminés dans la littérature de spécialité pour constituer la source d'une langue de bois, à savoir: la valorisation des constructions grandiloquentes, purement formelles, vides de contenu; l'utilisation abusive des moyens linguistiques qui accentuent l'obligativité et, également, des procédés qui soulignent une vérité de manière absolutiste; la promotion d'une langue «pétrifiée» et la codification constante du message.

BDD-A28119 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)

Quelques-uns de ces aspects ont été compris dans la perspective de la *rhétoricité* marquée du texte ecclésiastique (un trait qui est souvent mis au service de l'objectif *docere et persuadere*), tandis que d'autres particularités (voir, par exemple, toute une série d'énoncés «absolutistes») ont pu trouver leur légitimité à partir de la dimension *dogmatique* ou/et *stylistique*. Pas dernièrement, il n'est pas exclu que la tension particulière entre l'objet de connaissance de ce type discursif (= la réalité transcendentale) et la capacité (de signification) limitée de l'instrument sémiotique spécifiquement humain de couvrir l'aire sacrée soit responsable d'une certaine ambiguïsation du message du texte religieux. Une situation tout à fait particulière est évoquée par le discours apologétique/hégémonique, qui constitue fréquemment le terrain propice à l'apparition d'une langue de bois.

Cuvinte-cheie: limbaj bisericesc, tradiție şi inovație, „lemnificarea" limbii, tipare emfatice, enunțuri absolutiste, codificare.

Mots-clé: langage ecclésiastique, tradition et innovation, la „lignification" de la langue, structures emphatiques, énoncés absolutistes, codification.

Institutul de Lingvistică al Academiei Române
„Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13
danielateleoaca@gmail.com

BDD-A28119 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:52:06 UTC)